

בית-הדין עשה את חשבון הדם —
 על העם לעשות את חשבון הנפש

כפרים קאסם

סרגדיה, כשע, אסון מדיני — ואזהרה

א לילה ירחמו — אלה ירחם על נשמותיהם — שתי מלים ערביות אלה ריחפו השבוע על אולם בית-המשפט הצבאי בירושלים, כפי שריחפו באותו לילה נורא, לפני שנתיים, על סימטאות הכפר הערבי חסר-הישע במשולש.

הטבח בכפר-קאסם היה נורא בממדיו. בכפר של אלפיים נפש, נרצחו 47 איש. היה זה כאילו נטבחו 8000 נפש בעיר כמו תל-אביב, או 50 אלף במדינה כולה.

אולם לא המדדים לבדם הפכו טבח זה למעשה-זוועה. הפרטים הקטנים וזעזעו יותר אף מן המספרים הגדולים. הם העלו זכרונות איננים מימי הנאצים — קור-רוחם, אדישותם, זילזולם המחולש בערך חי אדם. עצם העובדה שצעירים עבריים, צברים ובני חוץ-לארץ, מהם בוגרי בתי-ספר ישראליים, היו מסוגלים לבצע מעשה כזה בצורה כזאת, בא כהלים מחירי לרוב בני המדינה.

פסק-הדין תיאר במלים יבשות, בין השאר, קטע אחד מן התמונה הזאת: "עגלה בת שני גלגלים, הרתומה לפרד (הגיעה לפרשת-הדרכים בפתח הכפר), ובה ישבו העד איסמעיל מחמוד בדיר (50) ובתו הקטנה, בת השמונה, שחזרו מפתח-תקתה. על יד העגלה הלכו ברגל שני גברים, שושאו ירקתה, וכן נער בן 14.

באותו הזמן הופיע סגן דהאן במכוניתו. הוא פקד על אנשי חוליתו לרדת מן המכונית. הם ירדו על נשקם, ברן ושני רובים, ודהאן ירד עם תחמקלע עוזי וניגש לעגלה.

הוא ציחה על איסמעיל לרדת מן העגלה ולעמוד ליד שני הולכי-הרגל המבוגרים, בשורה אחת בשולי הכביש. על הנער פקד לעלות על העגלה, ושלה אותו יחד עם הילדה הבוכה לכפר. איסמעיל, שראה בקרבת מקום את גופות הרוגי התקרית הקודמת וחש בכחנת הרצח של דהאן וחיליו, פנה אל דהאן במלים: "דחלכום, למה אתם רוצים לירות בנו?"

"דהאן אמר לו: שתוק! נתן פקודת-אש וירה בשלושת הגברים צרור כדורים...". דהאן היה הומאני, בהשאה לכמה מפקדיו. אלה לא טרחו לסלק את הילדות והילדים. הם הרגו אותם לעיני אמהותיהם ואבותיהם.

א ודם עצם המעמד שנערך השבוע בצריף הירושלמי, מתחת לדגל הלאומי, הוכיח את ההבדל היסודי בין ישראל לבין

זרעות הנאצים. הפעם היה משפט. שנה תמימה ישבו השופטים והקשיבו לעדויות המזעזעות. שנה שלמה נוספת ישבו על המדוכה והסיקו את המסקנות. כאשר הודיע השבוע קול ישראל לעולם, בכל לשונותיו, על קביעת בית-המשפט, היתה זאת הפגנה מצפונית שהיה בה מהסרת חלק מן הכתם.

משפט זה לא נולד בנקל. למחרת הזוועה, גברו הקולות שדרשו להשתיק את הפרשה כולה, כפי שהושתיקו אחרות, לעבור עליה לסדר היום. לא חסרו הגימוקים הרגילים, בעלי ההגיון השטחי, המושמעים בכל ארץ במצב כזה: שאין לתת לאויב תחמשת לתעמולתו, שזה יערער את מוראל הלור-חמים ויקעקע את יסודות המשמעת הצבאית.

נימוקים אלה לא עמדו מול לחץ דעת-הקהל הגאור. זה היה ההבדל המכריע בין מדינת ישראל לבין משטר הזוועות בגרמ-ניה. שם, תחת מגפו של המרצח, לא נמצא אף קומץ של אנשים אמיצים שיקומו ב"מלאו שיעור קומתם ויתבעו את עלבון ה"מצפון הלאומי ויסכנו את עצמם מול ההא-שמות בבגידה לאומית כדי להציל את כבוד עמם. בישראל נמצא הקומץ הזה. ה"מפלגות שתקו, העתונים קשרו קשר של שתיקה. אולם קומץ של אנשים אמיצים, בני מחנות שונים, הרימו ברגע המכריע את קולם ושברו את קשר השתיקה. שבו עון זה, שנשל חלק במערכה באותם ימי המשבר, מילא את חובתו.

כך נולד המשפט. פסק-הדין שנקרא ה"שבוע בפי דיר בנימין הלוי, ימלא תפקיד לאומי חשוב. כי להבא ידע כל חייל בישראל את אשר לא ידעו הלוחמים במבואות כפר-קאסם: שיש גבול בין מילוי חובה לאומית לבין מעשה-זוועה. וכי שום יחס של משמעת

אינו יכול להצדיק מילוי פקודה מתועבת. קביעה זו לבדה יש בה משום מיפנה היסטורי בגיבוש מוסר-המלחמה של ישראל.

★ ★ ★

ב ית-המשפט מוגבל מטבע מהותו לנקודות המשפטיות. הוא יכול היה לעקוב אחרי ההשתלשלות הנוראה שהחלה במלים קלות-הדעת "אללה ירחמו", באותה פליטת-פה של גבריות מזויפת "בלי סנטימנטים!" ובנוסח המופשט "לא יהיו מעצרים!" — ואשר נסתיימה כעבור שעות מועטות בערימות של גחיות מרוסקות ובזעקה של הפצועים. בית-המשפט יכול היה לנסות לחלק את האחריות. הוא יכול היה אף להרחיב את המעגל, שהוקטן בצורה כה שרירותית, לשלוח מבט מאשים כלפי מעלה, לבדוק את מידת אח-ריותו של האיש המרכזי שלא הועמד לדין, מפקד החטיבה "יסקה" שדמי.

כאן נעצרה הסמכות המשפטית. אולם כאן לא נגמרת הדרך אשר האומה חייבת לעבור. כי מעבר לקביעה המשפטית הצרה, מוזקרות בעיות חמורות יותר, מקיפות יותר:

● מהי האחריות החינוכית שהולידה ואיפשרה ביטויים כמו "אללה ירחמו", ושנתנה למחלקה רגילה של לוחמים רגילים לחשוב כי רצח ילדים וגנשים הוא מילוי נאמן של מדיניות לאומית?

● כיצד זה קרה שאיש מבין הלוחמים האלה — ולא שום לוחם אחר בישראל — לא קיבל בתקופת אימוניו אף לא שיעור אחד המסביר לו את עקרונות מוסר-המלחמה, את ההבדל בין לוחמים ובלתי-לוחמים, בין לוחם ושבוי, בין רכוש אזרחי לבין שלל-מלחמה? איך זה קרה שלא רק הנאשמים, אלא גם עדים אחרים העידו בבטחון גמור כי היו ממלאים פקודות להריגת נשים וילדים כדבר המובן מאליו?

★ ★ ★

ע ד אשר אישר בית-המשפט המוסמך את קביעת העובדות של הטבח בכפר-קאסם, יכלו האשים האחראיים — הוגי-הדעות, המחנכים, הפוליטיקאים, אנשי-הדת והאלופים — להתעלם מן הבעיות האלה, לטעון כי מעולם לא היו מעשי-זוועה במערכות ישראל. אחרי פסק-דין זה, המתאר פרשה שאינה יחידה במינה אם כי זכתה במקרה לפרסומת מיוחדת, לא תהיה התעלמות כזאת אפשרית. אם לא יוסקו המסקנות עתה, יהיה בכך משום אישור מראש על מעשים העלולים לקרות בעתיד.

הצעות רבות הוצעו לתיקון פגם לאומי זה מצד אנשים אשר עברם הקרבי גותן להם סמכות לחוות דעה. כך אפשר, בין השאר: ● לכלול בשבועת האמונים של צה"ל פיסקה בה יתחייב הטירון במפורש לשמור על מוסר-המלחמה, להגן על הבלתי-לוחמים ושבויים ורכוש אוכלוסיה אויבת.

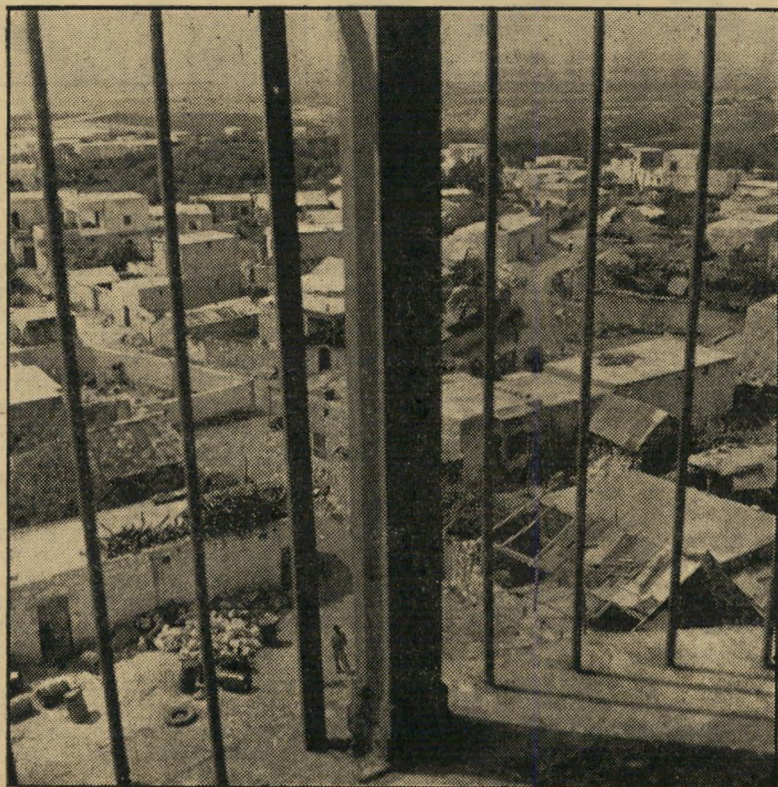
● לכלול בתוכנית הלימודים של בתי-הספר לקצינים, למ"כים ולטיירוניס מערכי שיעור מגובשים, שילמדו כיצד להגשים שבועה זו הלכה למעשה, יסמנו את גבר-לות הפקודה החוקית ואת אחריות הפרט במילוי פקודה בלתי-חוקית. רק בצורה זו תימנע התנגשות בין צרכי המשמעת הצב-אית, לבין אחריות הפרט.

● להעניש גם עבירות קטנות על מו-סר-המלחמה כדי ליצור תקדימים ולשמש אזהרה.

★ ★ ★

ד שבוע עמדו זה מול זה שני מחנות השכולות של כפר-קאסם, היתומים, הנכים והפצועים. מולם עמדו האמהות אשר בניהן ישבו על ספסלי-הנאשמים כשחיהם הרוסים, הילדים שיישאו זמן רב ללא אבות, ה"נשים שנשארו ללא בעלים.

אולי זהו פרדוקס טראגי, אולם יש בכך משום אמת. גם הצעירים שחוללו את ה"זוועות במבואות כפר-קאסם הם קרבנות — קרבנות של חינוך פסול, של אוירה פסו-לה, של תפיסה פסולה של חובתם כחיילים. יהיה גור-דינם של השופטים כאשר יהיה: קרבנות הטרדיה של כפר-קאסם — חלילה ומבצעה — תובעים כי יעשה הכל כדי למנוע זוועות כאלה בעתיד. והמניעה אינה יכולה להסתמך במליצות ובפיצויים.

כפר-קאסם — מבעד לסרגי חלון המסגד